

Det burde vært en enkel oppgave å sørge for at jøder og andre som ble fratatt sine formuer under krigen hadde fått tilbake sine rettmessige eiendeler. Det kan virke som om det etter krigen var viktigere å ta vare på de herskende oppfatninger enn grupper som ikke ble regnet som gode nordmenn, skriver I. C. Stridsklev.

DEBATT

Hvem begikk jøderanet?

I Dagens Næringsliv 27. mai står en fem siders artikkel om det norske jøderanet.

Der står: «Det var nordmenn, og ikke tyskerne, som profitterte på jødernes tragedie. Til tross for at den norske stat (etter frigjøringen) lovet det motsatte, fikk de som hadde overlevd lite igjen. Arkivet som dokumenterer dette har vært skjult.» Det er ikke helt sant at tyskerne ikke profitterte på de norske jøders tragedie. Ur og smykker måtte overlates til tyskerne. I Trondheim beslagla tyskerne jødernes eiendommer og forretninger, som ellers i Europa. Men takket være «Loven om inndragning av jødernes formuer» fra oktober 1942, forble jødernes øvrige eiendeler i Norge. Under den tyske okkupasjonen kunne ikke NS-myndighetene røpe hva de virkelig hadde fore. Nasjonal Samling var som politisk bevegelse ikke antisemittisk, i motsetning til Norges Nasjonal Sosialistiske Arbeiderparti (NNSAP). Det fantes også antisemitter i NS, særlig i okkupasjonstiden, da endel fra NNSAP gikk inn i NS. Disse elementer hadde også støtte av tyskerne. Men da jøders butikkvinduer ble tilgriset med maling som fotografene i artikkelen viser, ble gjerningsmennene kalt inn på teppet til NS-ledelsen inkludert Quisling. Der fikk de vite at NS ikke trakasserte enkeltpersoner. En NS-mann som arbeidet i likvidasjonsstyret har fortalt: «Dagen før loven om inndragning av jøders formuer ble vedtatt,

ANSVARET: Hvem har egentlig ansvaret for at jødene ikke fikk igjen alle sine eiendeler etter krigen. Var det regimet under eller etter krigen?

fikk Reichborn-Kjennerud i oppdrag å organisere Finansdepartementets likvidasjonsstyre.

Få dager etter sammenkalte Reichborn-Kjennerud alle praktiserende NS-jurister og noen andre i Oslo til et møte. Han opplyste at det etter forhandlinger og megen dragkamp var lykket å få tyskerne til å gi avkall på de jødeboer de ikke allerede hadde tatt, slik at midlene skulle gå inn i den norske statskasse og bli forvaltet av norske myndigheter. Han anførte at dette var en liten

norsk seier som vi måtte gjøre alt for å beholde. Finansminister Prytz hadde gjort det klart at rette vedkommende, de opprinnelige eiere, skulle ha sine verdier tilbake, enten de returnerte til Norge eller forble i utlandet. På kontoret var det cirka 30 ansatte, 10-12 var ikke NS-medlemmer. Til å begynne med var det bare jødeboer. Hvert bo hadde sin bobestyrer, alle jurister. Hvert bo hadde sin konto, og en bokholder. Omtrent en tredjedel av boene var nullbo. Til sammen var det 12.000-13.000 bo. Det var umulig å lagre alt. En god del ble solgt på offentlige auksjoner. Der møtte jøssinger tallrikt opp. Fordi det var mangel på nesten alt den gangen, oppnådde man ganske gode priser. De innkomne midler ble godskrevet hvert enkelt bo. Riksrevisjonen overvåket revisjonen nøye. Ting av særlig verdi, malerier og andre kunstgjenstander ble ikke solgt, men lagret i Christiania Bank- og Kreditkasses hvelv og listeført på eieren. Endel gjenstander ble også oppbevart i synagogen i Bergstien, Oslo. Den synagogen ble bevart med alt innbo fordi NS-LO tok den i bruk som lager. Tomme leiligheter ble leid ut.

I 1943 og i 1944 hadde likvidasjonsstyret møter, det siste hos minister Prytz, hvor det ble diskutert om jødernes formuer skulle sendes til dem. Det ble ikke funnet noen praktisk løsning på hvordan de skulle sikre at jødene fikk det som tilkom dem.»

Ved frigjøringen ble ledelsen av likvidasjonsstyret arrestert som NS-medlemmer. Samtidig skiftet kontoret navn til «Tilbakeføringskontoret for inndratte formuer». Det fortsatte i de samme lokaler, og burde hatt en regnskapsmessig enkel oppgave med å tilbakeføre midlene til den enkelte eier eller vedkommendes arvinger. Oppgaven burde ha vært løst på langt mindre enn to år. Men nettopp da ble alle kontoer slått sammen! Det virker heller ikke som om det lenger var Staten ved Finansdepartementet som dekket utgiftene.

Derfor fikk en av de omtalte jøder i 1947 bare utbetalt 68 prosent av det som hadde stått på hans konto i 1945. Selv det utgjorde den gang to meget gode brutto årslønner. Jøder fra Trøndelag hadde intet på konto.

Det kan virke som om det i den umiddelbare etterkrigstid var viktigere å ta vare på de herskende oppfatninger, enn på grupper som ikke ble regnet som gode nordmenn, som krigsbarn og deres mødre, tater og jøder. Det norske samfunns vurdering av jøders menneskeverd ble vel dessverre godt illustrert ved Feldmann-saken. Der ble to hjemmefrontmenn i 1947 frifunnet etter at de hadde planlagt og utført drap på et velhavende jødisk ektepar som var lovet hjelp til å flykte til Sverige.

Næringsutvikling på Svalbard

Dagens Næringslivs leder 29. mai kritiserer regjeringens forslag til kulldrift på Svalbard. Det hevdes at forslaget viser at «Regjeringen åpenbart har ingen tro på at ny virksomhet noen gang vil kompensere for virksomheten og sysselsettingen i bergverkene på Svalbard». Lederen må forstås slik at også DN ser det som viktig å opprettholde norsk bosetning på Svalbard, og at utgangspunktet for dette må være næringsvirksomhet. Det er også utgangspunktet for Stortingsmelding nummer 50 1990/91 «Næringsstiltak for Svalbard». Meldingen legger det politiske grunnlaget for et mer variert og allsidig næringsliv som supplement for kulldriften. Stortinget ga sin tilslutning til omorganisering av Store Norske Spitsbergen Kullkompani med sikte på en klarere avgrensning mellom kulldrift og annen virksomhet, delegering av ansvar, større lokal medvirkning og likebehandling av næringsvirksomhet. I meldingen ble det spesielt pekt på utviklingsmuligheter i tilknytning til reiseliv, forskning og romvirksomhet.

I tidsrommet 1990 til 1994 er antall ansatte i gruvevirksomheten redusert med 23 prosent til 290.

Omstillingsarbeidet vil fortsette, og dette legges til grunn for regjeringens forslag til videre kulldrift.

ANNE BREIBY
Statssekretær
Nærings- og energidepartementet

108815